
Ulosottoon vapaaehtoisesti suoritetun maksun takaisinsaanti

Jussi Juusti

TIIVISTELMÄ

Artikkelissa tarkastelun kohteena on ulosottoon vapaaehtoisesti suoritetun maksun peräytyminen takaisinsaantilain 12 §:n nojalla. Takaisinsaantilain 12 § on erityinen takaisinsaantiperuste, joka soveltuu pykälän sanamuodon mukaan vain ulosmittauksella saatujen maksujen peräyttämiseen. Kyseisen takaisinsaantiperusteen soveltamatta jättäminen ulosottoon vapaaehtoisesti suoritettujen maksujen peräyttämiseksi on vahvistettu myös oikeuskäytännössä, sillä perusteella, ettei vapaaehtoisesti ulosottoon suoritettuja maksuja katsottu ulosmittauksella saaduiksi.

Ulosottolainsäädäntöä on sittemmin uudistettu ja uudistuksen yhteydessä ulosottokaaren on otettu tarkentavat säännökset siitä, milloin vapaaehtoisesti ulosottoon suoritettuun maksuun perustuvat varat katsotaan ulosmitatuiksi. Korkein oikeus on tuoreemmassa ratkaisussaan KKO 2019:91 katsonut, että ulosottolainsäädännön muuttaminen ja se, että vahvistettuun maksusopimukseen perustuvat maksut katsotaan suoraan lain nojalla ulosmitatuiksi tarkoittaa myös sitä, että takaisinsaantilain 12 §:n erityinen takaisinsaantiperuste soveltuu kyseisten maksujen peräyttämiseen.

Velallisen ulosottoon vapaaehtoisesti, esimerkiksi velallisen maksukehotuksen saatuaan, suorittamia maksuja ei suoraan lain sanamuodon mukaisesti katsota ulosmitatuiksi. Ulosottokaaren mukaan velallisella on velkojen maksunsaantijärjestyttä loukkaamatta oikeus kohdentaa maksu haluamansa velan maksamiseksi, mutta varat ovat muuten samassa asemassa kuin ulosmitatut varat. Artikkelissa johtopäätöksenä päädytään siihen, että koska myös vapaaehtoiseen maksuun perustuvat varat asetetaan samaan asemaan ulosmittauksella saatujen varojen kanssa, myös näin saadun maksun peräyttämiseen tulee voida soveltaa takaisinsaantilain 12 §:n erityistä takaisinsaantiperustetta.

1 Johdanto

1.1 Tutkimusongelma

Insolvenssioikeudellista artikkelia on tässä maailmantilassa vaikea kirjoittaa nostamatta esiin koronapandemiaa ja siten insolvenssioikeudellisten kysymysten ajankohtaisuutta yhteiskunnallisessa kontekstissa. Valtioneuvosto ryhtyi todettuaan pandemiasta johtuvien poikkeusolojen vallitsevan keväällä 2020 toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena oli suojata väestöä sekä turvata yhteiskunnan ja talouselämän toiminta sekä varmistaa yritysten toimintamahdollisuudet koronavirustilanteen aiheuttamista talousvaikeuksista huolimatta. Konkurssilakia muutettiin väliaikaisesti siten, että velkojien mahdollisuutta hakea velallista konkurssiin tiettyjen maksuviivästysten johdosta vaikeutettiin¹ ja ulosottokaaren helpotusten ja rajoitusten soveltamiskynnystä madallettiin². Toimenpiteiden seurauksena uusia konkurssimenettelyjä alkoi vuonna 2020 tavanomaista vähemmän.³ Vireille tulleiden konkurssien määrä on pysynyt vuoden 2021 aikana lähes vuoden 2020 tasolla.⁴

Yhtenä konkurssilain muutoksen seurauksena on tunnistettu takaisinsaannin vaikeutuminen. Konkurssitilanteissa takaisinsaantiperusteiden soveltuminen edellyttää, että peräytettäväksi vaadittu oikeustoimi on tehty takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991, ”TakSL”) asettamassa määräajassa, joka lasketaan konkurssihakemuksen viireilletulosta.⁵ Konkurssihakemusten viireilletulon lykkääntyminen saattaa siten rajata sellaisia maksuja peräytymisen ulkopuolelle, jotka normaalitilanteessa olisivat peräytyneet konkurssipesään.

Ulosotto toimii monen saatavan osalta vapaaehtoisten tai maksusuunnitelmiin perustuvien maksujen välittäjänä. Noin 4 % ulosoton kautta perittävistä maksuista maksetaan viireilletuloilmoituksen mukana tulevilla maksukehotuksella. Maksut tapahtuvat ilman pakkotoimia ja niiden taustalla voi olla tahattomia maksujen viivästymisiä tai muita lyhytaikaisia maksuvaikeuksia.⁶ Myös ulosottoasioiden määrän odotetaan kasvavan koronapandemian seurauksena.⁷

TakSL 12 §:n mukaan velkojan ulosmittauksella sama maksu peräytyy, jos ulosmittaus on toimitettu myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen määräpäivää. Maksu peräytyy myös, jos ulosmittaus on toimitettu velallisen läheisen hyväksi sanottua aikaisemmin mutta myöhemmin kuin kaksi vuotta ennen määräpäivää, jollei näytetä, ettei velallinen ollut

---

¹ Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi konkurssilain 2 luvun 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta 46/2020 vp, s. 5.

² Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulosottokaaren väliaikaisesta muuttamisesta 44/2020 vp, s. 5–6.

³ Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi konkurssilain 2 luvun 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta 233/2020 vp, s. 4.

⁴ Tämän artikkelin valmistuessa viimeisin tieto alkaneiden konkurssien määrästä koskee tammi–elokuuta 2021. Konkurssimenettelyjä oli tullut vireille tuona aikana 1 615 kappaletta, mikä on 15 kappaletta enemmän kuin edellisvuotena vastaavana aikana. Ks. Tilastokeskuksen tiedote 22.9.2021 ”Konkurssien määrä kasvoi tammi–elokuussa 2021 edellisvuodesta prosentoin”.

⁵ HE 164/2020 vp, s. 6.

⁶ HE 44/2020 vp, s. 7.

⁷ HE 44/2020 vp, s. 7.

maksukyvytön eikä ulosmittauksen vuoksi tullut maksukyvyttömäksi. Sanottu pykälä on takaisinsaantilain erityinen takaisinsaantiperuste, jonka kohdalla suorituksen peräytyminen ei edellytä sopimattomuutta tai sitä, että maksu olisi tehty epätavanomaisin maksuvälinein, ennenaikaisesti tai pesän varoihin nähden huomattavilla varoilla. Toisin sanoen, ulosmittauksen johdosta saatu maksu peräytyy siitä huolimatta, olisiko velallisen vapaaehtoisesti velkojalle suorittama maksu peräytynyt TakSL 10 §:n nojalla.⁸

Maksu voidaan peräyttää TakSL 12 §:n nojalla, jos se on saatu ulosmittauksella. Jo takaisinsaantilakia säädettäessä kuitenkin pohdittiin myös sitä, tulisiko tätä takaisinsaantiperustetta soveltaa myös sellaisiin velallisen velkojalle vapaaehtoisesti suorittamiin maksuihin, jotka on tehty ulosmittauksen välttämiseksi.⁹ Erityisen tilanteen muodostaa se, että maksu on suoritettu vapaaehtoisesti ulosottomiehelle ulosmittauksen välttämiseksi.

Korkein oikeus on ratkaisuissaan KKO 1995:89 ja KKO 2019:91 ottanut kantaa siihen, tuleeko TakSL 12 §:n mukaista takaisinsaantiperustetta soveltaa myös silloin, kun maksut ulosottoon ovat perustuneet ulosottomiehen kanssa laadittuun maksusuunnitelmaan tai asianosaisten maksusopimukseen ja velallinen on siten välttynyt varsinaiselta ulosmittaukselta. Korkeimman oikeuden ensimmäisessä ratkaisussa KKO 1995:89 maksuja ei pidetty velkojan ulosmittauksella saamana maksuna eivätkä ne siten peräytyneet konkurssipesään TakSL 12 §:n nojalla. Tuoreemmassa ratkaisussa KKO 2019:91 korkein oikeus päätyi päinvastaiseen tulkintaan ja maksusuunnitelman mukaisesti tehdyt suoritukset olivat peräytettävissä konkurssipesään TakSL 12 §:n nojalla. Korkein oikeus katsoi, että ulosottolainsäädäntöä oli uudistettu ratkaisun KKO 1995:89 antamisen jälkeen sen suhteen, milloin maksusuunnitelman perusteella tehty maksu on takaisinsaantilain 12 §:ssä tarkoitetulla tavalla saatu ulosmittauksella. Tapauksessa KKO 2019:91 kaikki oikeusasteet katsoivat, että velallisen ulosottomiehelle maksusuunnitelman mukaisesti tekemät maksut oli saatu ulosmittauksella ja peräytettävissä TakSL 12 §:n nojalla.

Tuoreemman ratkaisun johdosta ratkaisu KKO 1995:89 on menettänyt prejudikaattiarvonsa ja tilanne on selvä maksusuunnitelmaan perustuvien maksujen osalta. Ratkaisu jättää kuitenkin epäselväksi sen, miten tulee toimia, kun velallinen tekee maksun ulosottomiehelle ilman maksusuunnitelmaa tai maksusopimusta.¹⁰ Tämän artikkelin tarkoituksena on arvioida, miten edellä mainittuja maksusuunnitelmaan tai -sopimukseen perustumattomia vapaaehtoisia maksuja tulisi arvioida takaisinsaannin kannalta.

Ennen ratkaisun KKO 2019:91 lähempää tarkastelua on kuitenkin syytä käydä läpi asian arviointiin vaikuttavia yleisiä lähtökohtia. Tämä tapahtuu luvussa 2, jossa käsitellään ulosmittausta prosessina sekä tehdään lyhyt katsaus ulosottolainsäädännön uudistamisen yh-

⁸ Hallituksen esitys Eduskunnalle takaisinsaantia konkurssipesään koskeväksi lainsäädännöksi 102/1990 vp, s. 58.

⁹ Ehdotus takaisinsaannista konkurssipesään koskeväksi lainsäädännöksi, Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 7/1998 s.141–142. Ks. lainsäädäntöprosessista myös *Jarmo Tuomisto*, Takaisinsaanti. Talentum 2021, s. 373–375.

¹⁰ Asiaa on problematisoinut myös *Risto Koulu* ratkaisua KKO 2019:91 koskevassa oikeustapauskommentaarissaan, *Risto Koulu*, KKO 2019:91 Ulosmittauksella saadun maksun takaisinsaanti, s. 246–249 teoksessa Pekka Timonen (toim.), KKO:n ratkaisut kommentein. Alma Talent Oy 2020, s.247.

teydessä tapahtuneisiin muutoksiin. Luvussa 3 käsitellään ulosmittauksella saadun maksun peräytymistä TakSL 12 §:n nojalla. Luvussa 4 systematisoidaan tehtyjä havaintoja.

1.2 Tutkimuksen metodit, kysymyksen asettelu ja lähteet

Insolvenssioikeudellinen tutkimus tavoittelee systeemianalyttisyyttä. Insolvenssilainsäädännön tutkimus on valtaosin lainopillista ja se keskittyy arvioimaan insolvenssioikeudellisen sääntelyn toimintaa ja vaikutuksia. Tutkimuksen pitkän tähtäimen tavoitteena voidaan pitää sellaisten tulkintaohjeiden esittämistä, jotka parhaiten toteuttavat insolvenssioikeudelle asetettuja yhteiskunnallisia tai liiketaloudellisia tavoitteita tai suosittaa lainvalmistelulle sellaisia sääntelymalleja, jotka toteuttavat edellä mainittuja tavoitteita.¹¹

Lainopilla tarkoitetaan oikeustieteessä oikeudellisten normien tulkintaa ja systematisointia. Tulkinnalla taas selvitetään sitä, mikä on normin kielellisen ilmaisun merkitys.¹² Tulkinnan lähtökohtana on tekstin sanamuodon mukainen tulkinta. Kirjaimellinen tulkinta on lainopissa lähtökohta, josta poikkeaminen on mahdollista vain perustellusti. Sanamuodon mukaisesta tulkinnasta on mahdollista poiketa silloin, kun muut tulkintaperiaatteet ovat sanamuodon kanssa ilmeisessä ristiriidassa.¹³

Geneettisellä tulkinnalla pyritään selvittämään lainsäätäjän tahto ja tarkoitus epäselvien tai muuten ongelmallisten normien osalta muista kirjallisista lähteistä. Tyypillisesti lainsäätäjän tahtotila ilmenee lainvalmisteluaineistosta. Systemaattinen tulkinta taas tarkoittaa oikeusnormin tulkitsemista siten, että oikeusnormi on johdonmukainen muiden lakien ja ennakkotapausten kanssa ja muodostaa osan koherenttia oikeusjärjestelmää.¹⁴ Koherenssi tarkoittaa jonkin järjestelmän sisäistä ristiriidattomuutta, riittävää kattavuutta ja komponenttien keskinäistä tukea.¹⁵ Koherenssia tulee tavoitella ainakin sellaisten oikeudenalojen välillä, jotka ovat systeemiyhteydessä toisiinsa, esimerkiksi insolvenssioikeudessa ulosoton, konkurssin ja yrityssaneerauksen välillä.¹⁶ Luonnollista on, että koherenssia tulee tavoitella myös näihin liittyvien lakien, kuten takaisinsaantilain soveltamisessa.

Tässä artikkelissa tarkoituksena on tarkastella, voidaanko TakSL 12 §:ssä mainittua ”ulosmittauksella” termiä tulkita niin, että se kattaa myös varsinaisen ulosmittauksen välttämiseksi ulosottomiehelle suoritettujen maksujen peräyttämisen. Tarkemmin sanottuna, kyse on siis siitä, katsotaanko tällaiset maksut ulosmittauksella saaduiksi. Tarkastelun laajenta-

---

¹¹ Risto Koulu – Heidi Lindfors – Johanna Niemi, *Insolvenssioikeus*. Alma Talent Oy, 2017 s. 60.

¹² Seppo Sajama, *Argumentaatio oikeustieteellisessä tutkimuksessa* teoksessa Tarmo Miettinen (toim.), *Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta*. Edita Publishing Oy 2015, s. 6.

¹³ Sajama 2015, s. 7.

¹⁴ Sajama 2015, s. 7–8.

¹⁵ Aleksander Peczenik, *Juridikens allmänna läror*. Svensk Juristtidning 3/2005, s. 249–272, s. 259–262. Kaarlo Tuori puolestaan kuvaa normiston koherenssia niin, että normit ilmentävät samaa yleistä periaatetta tai keskenään yhteen sopivia periaatteita. Oikeusnormien koherenssi on periaatteiden takaamaa ja välittämää yhteensopivuutta, sisäistä johdonmukaisuutta. Kaarlo Tuori, *Oikeuden ratio ja voluntas*. Alma Talent Oy 2007, s. 123 ja Tuula Linna, *Ulosotto-oikeuden yleiset opit – missä ja mitä? Lakimies 1/2009*, s.3–33, s. 3.

¹⁶ Thomas Wilhelmsson, *Yleiset opit ja pienet kertomukset ennakoitavuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta*. Lakimies 2/2004, s.199–227, s. 211 ja 226 sekä Linna 2009, s. 3.

minen lain sanamuodon ulkopuolelle on perusteltua erityisesti silloin, kun on syytä epäillä, ettei sanamuoto tarkoita sitä, mitä se näyttää tarkoittavan. Normin kirjaimellinen tulkinta voi olla termien tai muiden oikeusnormien muuttumisen johdosta ristiriidassa muiden oikeusnormien kanssa, jolloin ristiriita on poistettava tulkitsemalla normia siten, että tulkinta muodostaa yhdenmukaisen kokonaisuuden.

Asiassa on tarkasteltava ensinnäkin sitä mikä on ollut lainsäätäjän tarkoitus eritellessään ulosmitattauksella saadut maksut sekä muut vapaaehtoiset velanmaksut takaisinsaannin näkökulmasta. Toiseksi asiassa on arvioitava, katsotaanko vapaaehtoisesti ulosottoon suoritettut maksut TakSL 12 §:n tarkoittamalla tavalla ulosmitatuiksi sillä hetkellä, kun maksu on suoritettu ulosottomiehelle.

Tutkimuskysymyksen luonteesta johtuen, tutkimuksen keskeisimpiä lähteitä ovat takaisinsaantilain sekä ulosottokaaren esityöt sekä oikeustapauksista korkeimman oikeuden ratkaisut KKO 2019:91 sekä KKO 1995:89, jotka pitkälti määrittävät voimassa olevan oikeustilan. Vaikkakin vapaaehtoisesti ulosottoon suoritettuihin maksuihin liittyvä ongelma on selvästi tunnistettu jo lainsäätämisvaiheessa, asiaa koskeva oikeuskirjallisuus ja analyysi on kuitenkin jäänyt vähäiseksi. Tämä johtunee ennen kaikkea lainsäätäjän takaisinsaantilain säätämisvaiheessa tekemästä valinnasta jättää vapaaehtoisesti ulosottomiehelle suoritettut maksut TakSL 12 §:n mukaisen peräytymisen ulkopuolelle, KKO:n selvästä vapaaehtoisia maksusuunnitelmia koskevasta ratkaisusta KKO 1995:89 sekä siitä, ettei vapaaehtoisia maksuja ollut tunnustettu ulosottolaissa ennen ulosottolainsäädännön kokonaisuudistusta.

Ulosottolainsäädännön uudistamisen jälkeen ongelma on tunnistettu uudestaan ja oikeuskirjallisuudessa on esitetty kannanottoja sen puolesta, että voimassa olevaa tulkintaa tulisi tarkistaa.¹⁷ Viimeistään ratkaisun KKO 2019:91 jälkeen TakSL 12 §:n soveltuminen myös vapaaehtoisesti ulosottomiehelle suoritettuihin maksuihin tulee ottaa tutkimuksen kohteeksi ja tämän artikkelin tarkoituksena on osaltaan osallistua tähän keskusteluun.

Koska tutkimuksen keskeisenä lähteenä on kaksi korkeimman oikeuden ratkaisua, niiden tulkinnasta on syytä todeta vielä seuraavaa. Oikeustieteessä vakiintuneen käsityksen mukaan edes korkeimman oikeuden ratkaisut eivät sido oikeudellisesti samankaltaista tapausta myöhemmin käsitteleviä tuomioistuimia. Ennakkoratkaisuilla on kuitenkin tosiasiallinen oikeudenkäyttöä ohjaava vaikutus. Ennakkoratkaisun oikeuslähdearvo on kuitenkin sidoksissa vain sen perustelujen vakuuttavuuteen. Edellä mainittu tarkoittaakin siis sitä, ettei oikeustilaa voida arvioida yksittäistapauksissa pelkästään arvioimalla sitä, onko uudempi korkeimman oikeuden ratkaisu ”kumonnut” vanhemman ratkaisun vai ei. Ennakkoratkaisusta hahmottuvaa tulkintalinjaa on siten arvioitava myös muuta käytettävissä olevaa oikeuslähdeaineistoa ja reaalisia argumentteja vasten.¹⁸

¹⁷ Näin esimerkiksi *Jarmo Tuomisto*, Takaisinsaanti. 4., uud. p. Helsinki: Alma Talent, 2021. Print., s. 375.

¹⁸ Tuomioistuinten ratkaisuksista oikeuslähteenä ks. *Jaakko Husa*, Tuomioistuinratkaisut oikeuslähteenä - oikeuslähdeoppi oikeusyhteisön kulttuurinen identiteetti. Lakimies 7–8/2020, s.972–992, s.982–985; *Olli Norros*, Keskustelua kuittauksesta. *Defensor Legis* 4/2018, s. 697–703, s. 698.

1.3 Insolvenssioikeuden yleisistä periaatteista

Ulosotto sekä takaisinsaanti kuuluvat molemmat insolvenssioikeuden oikeudenalaan. Näiden säädösten kehittyminen seuraa yleisempien insolvenssioikeudellisten oppien kehittymistä eikä niitä tule tulkita yleisiä oppeja ja tavoitteita unohtaen.

Oikeusperiaatteet voidaan hahmottaa kolmen niille asetetun tarkoituksen kautta. Oikeusperiaatteet jäsentävät oikeudellista tietoa eli saattaa oikeuslähteistä saatavan tiedon hallittavissa olevaan muotoon (jäsentämisfunktio), ohjaavat lainkäyttäjää oikeaan ratkaisuun (ohjausfunktio) ja niistä voidaan johtaa ratkaisu sellaisissa tilanteissa, joissa ei voida tukeutua säädännällisestä laista löytyvään nimenomaiseen säännökseen (ratkaisufunktio). Erityisesti insolvenssioikeudessa säännöstulva tuo haasteita lainkäyttäjälle.¹⁹ Insolvenssioikeus muodostuu useista eri aikaan säädetyistä säännöksistä, joiden ei kuitenkaan ole tarkoitettu olevan ristiriidassa keskenään. Mahdollisia ristiriitoja ja epäselviä tilanteita voidaan purkaa juuri oikeusperiaatteisiin nojautuvan tulkinnan avulla.

Maksukyvyttömyysmenettelyjen tavoitteena on saada velkojille maksimaalinen suoritus heidän saatavistaan mahdollisimman joutuisasti, erityisesti silloin, kun kyse on konkurssista tai ulosotosta. Saneerausmenettelyssä velkojien suorituksen maksimoinnin lisäksi, tai osittain sen sijaan, tähdätään myös velallisen maksukyvyyn palauttamiseen eli rehabilitaatioon.²⁰ Maksukyvyttömyysmenettelyjen tulee olla ennustettavia, eli niissä mukana olevien osapuolten on kyettävä arvioimaan, millainen riski muiden toimijoiden maksukyvyttömyydestä aiheutuu.²¹ Yhtiöiden tulee myös kyetä ennustamaan, millainen takaisinsaantiriski heidän vastaanottamiinsa maksuihin liittyy.

Insolvenssimenettelyissä velkojat eivät yleensä saa suoritusta täysmääräisesti saatavalleen. Velallisen varat on jaettava velkojille oikeudenmukaisesti ja siten, ettei kukaan velkoja saa perusteetonta etua muiden kustannuksella eikä yksittäisiä velkojia aseteta perusteetta muita velkojia huonompaan asemaan. Velkojien tasapuolisen kohtelun mahdollistaminen ja velkojien yhdenvertaisuutta loukkaaviin toimiin puuttuminen on yksi takaisinsaantilain säännösten keskeisistä tavoitteista.²²

1.4 Velkojien yhdenvertaisuus johtavana oikeusperiaatteena

Velkojien yhdenvertaisuus on insolvenssioikeuden keskeisiä periaatteita, josta poikkeaminen edellyttää KKO:n ratkaisukäytännön mukaisesti nimenomaista säännöstä tai vakiintunutta oikeuskäytäntöä. Ratkaisun KKO 2008:67 perustelujen kohdan 5 mukaan ”Poikkeussäännöksen alan laajentaminen tulkinnan kautta edellyttäisi vahvoja perusteita ottaen huomioon, että velkojien yhdenvertaisuus on lähtökohtana niin yrityssaneerauslaissa kuin yleensäkin maksukyvyttömyyslainsäädännössä.” ja ratkaisun KKO 2009:58 perustelujen kohdan 10

---

¹⁹ Koulu – Lindfors – Niemi 2017, s. 41–42.

²⁰ Koulu – Lindfors – Niemi 2017, s. 41–42.

²¹ Koulu – Lindfors – Niemi 2017, s. 44.

²² Koulu – Lindfors – Niemi 2017, s. 302.

mukaan ”Korkein oikeus toteaa, että velkojien yhdenvertaisuus konkurssissa on pääsääntö, josta poikkeaminen edellyttää nimenomaista säännöstä tai oikeuskäytännön perusteella vakiintunutta sääntöä.” Ennakkoratkaisut ilmentävät myös periaatetta, jonka mukaan, jos jokin maksunsaantijärjestykseen vaikuttava säännös on tulkinnanvarainen, tulkintavaihtoehtoja on valittava se, joka parhaiten tukee velkojien yhdenvertaisuutta. Konkurssilaissa velkojien yhdenvertaisuus ei merkitse ainoastaan yhtäläistä oikeutta maksunsaantiin vaan myös muutoin yhtäläistä asemaa konkurssimenettelyssä.²³

1.5 Takaisinsaantisäännösten tulkinnasta

Takaisinsaanti on konkurssioikeuden ydinaluetta. Konkurssissa olevan velallisen omaisuutta koskeva velkojien oikeuksia loukkaava oikeustoimi voidaan tuomioistuimen päätöksellä määrätä peräytymään TakSL:ssa säädettyllä tavalla. Takaisinsaannin tavoitteena on siten velkojakollektiivin suojaaminen ja velkojien välisen tasa-arvon ylläpitäminen.²⁴ Oikeustoimien lisäksi myös menettelyt, järjestelyt tai muut toimenpiteet, jotka ovat vaikutukseltaan oikeustoimeen rinnastettavia voidaan peräyttää.

Takaisinsaantilailla korvattiin konkurssisääntöön sisältyneet takaisinsaantisäännökset. Muutoksella tehostettiin velkojien mahdollisuuksia takaisinsaantiin ja lisättiin velkojien välistä tasa-arvoa. Oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä esitetyn periaatteen mukaisesti takaisinsaantisäännöksiä on tulkittava suppeasti tai ainakin laajentava tulkinta on kielletty.²⁵ Myös analogiakieltoa pidettäneen edelleen lähtökohtana takaisinsaantiperusteiden tulkinnassa, joskaan ainakaan Ruotsissa siihen ei ole kaikilta osin haluttu sitoutua.²⁶

Edellä mainittu periaate voidaan kuitenkin altistaa kritiikille. Takaisinsaantisäännösten suppeaa tulkintaa on perusteltu muun muassa sillä, että takaisinsaanti tarkoittaa poikkeusta sopimuksen sitovuutta koskevaan periaatteeseen.²⁷ Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2008:46 perusteluissa korkein oikeus toteaa, että oikeusvarmuuden kannalta lähtökohtana tulisi olla oikeudellisesti sinänsä pätevien oikeustoimien sitovuus ja pysyvyys. Takaisinsaantiin konkurssissa oikeuttavat säännökset ovat poikkeussäännöksiä, joita on tulkittava ahtaasti. Ratkaisussa korostuu siten ennakoitavuus ja oikeusvarmuus laajentavan tulkinnan kiellon perusteena.

Takaisinsaantinormiston suppea tulkinta ei kuitenkaan automaattisesti johda ennakoitavuuden ja oikeusvarmuuden paranemiseen. Esimerkiksi *Tuomiston* mukaan takaisinsaantinormeilta voidaan edellyttää selkeyttä ja yksiselitteisyyttä. Velkojien on liiketoiminnan rutiineja kehittämällä voitava ehkäistä takaisinsaantitilanteiden syntyminen ilman syventymistä yksittäisten tapausten erityispiirteisiin. Ennakoitavuus- ja oikeusvarmuusodotukset

²³ Mikko Könkkölä – Tuula Linna, *Konkurssioikeus*. Alma Talent 2020, s. 18–20.

²⁴ *Tuomisto* 2021, s. 1.

²⁵ Tatu Leppänen, *Vahinkoedellytys konkurssitakaisinsaannissa*. Lakimiesliiton Kustannus 1992, s. 11–12 sekä *Tuomisto* 2021, s. 6–7.

²⁶ *Tuomas Hupli*, *Konkurssitakaisinsaanti oikeudenkäyntinä*. WSOYpro 2006, s. 6. Keskustelusta *Erkki Havansi*, *Suomen konkurssioikeus*. Lakimiesliiton Kustannus 1992, s. 278, *Tuomisto* 2021, s. 5.

²⁷ *Tuomisto* 2021, s. 7.

korostavat tulkintalinjojen jatkuvuuden merkitystä ja sitä, että velkojilla on mahdollisuus luottaa oikeuskäytännössä esitettyjen tulkintojen pysyvyyteen erityisesti niissä tilanteissa, joissa takaisinsaanti on evätty.²⁸

Toisaalta takaisinsaantisäännösten tulkinnalla on pyrittävä myös ehkäisemään lain kierättämistä eikä säännöksen sanamuodon mukainen tulkinta saa johtaa ennakoitavuuden ja oikeusvarmuuden kannalta kyseenalaisiin lopputuloksiin. Takaisinsaantisäännösten tulkinnassa on siten oltava tilaa myös lainvalmistelutöissä ilmeneville kannanotoille lain tarkoituksesta ja soveltamisesta.²⁹ Ennakoitavuus ja oikeusvarmuus edellyttää, että lain tarkoituksen kannalta samanlaisia tapauksia kohdellaan samalla tavalla.³⁰

Laajentavan ja suppean tulkinnan rinnalle *Tammi-Salminen* esittää termiä täsmentävästä tulkinnasta, jolloin abstraktille säännöstölle annetaan sen tarkoitusta parhaiten toteuttava sisältö konkreettisessa tulkintatilanteessa – ilmenipä se kulloisessakin tilanteessa sitten tiukemmin tai väljemmin lain kirjaimen kytkeytyvänä tulkintana.³¹ Täsmentävälle tulkinnalle on tilaa takaisinsaantisäännöstöä arvioitaessa, mikäli päämäärä on ennakoitavuuden ja oikeusvarmuuden turvaaminen. Tulkinnalla ei kuitenkaan ole tarkoitus luoda uusia takaisinsaantiperusteita tai laajentaa takaisinsaantisäännösten soveltuvuutta ilman uutta lainsäätöä oikeusnormia.

2 Ulosmittauksesta

Ulosmittauksella tarkoitetaan maksuvelvoitteen täytäntöönpanoa.³² Ulosottooperuste, jossa on asetettu rahamääräinen maksuvelvoite, pannaan täytäntöön siten, että hakijan saatavan suorittamiseksi tarvittava määrä velalliselle kuuluvaa omaisuutta ulosmitataan UK 4 luvussa säädettyllä tavalla. Ulosottoasian vireilletulosta säädetään UK 3 luvussa. Ulosmitattu omaisuus muutetaan rahaksi ja saadut varat tilitetään velkojille niin kuin UK 5 ja 6 luvussa säädetään. Maksuvelvoitteen täytäntöönpanoa (ulosmittaus, myynti sekä varojen jako ja tilitys) koskevat ulosottolain 4–6 luvut on uudistettu ulosottolainsäädännön kokonaisuudistamisen yhteydessä jo ennen ulosottokaaren voimaantuloa.³³ UK 4 luvun systematiikka lähtee liikkeelle siitä, että lukuun on otettu nimenomaiset säännökset ulosmittauksen vaihtoehtoista. Ne perustuvat siihen, että velallinen suorittaa omatoimisesti hakijan saatavaa ulos-

---

²⁸ *Tuomisto* 2021, s. 8–10, lisäksi *Eva Tammi-Salminen*, Vakuusittoumuksen liitännäisyys, takaisinsaantilain tulkintaperiaatteet ja luottamuksensuoja – näkökohtia vierasvelkavakuuden antajan vastuusta konkurssipesälle korkeimman oikeuden käytännön valossa. *Lakimies* 4/2010, s. 582–607, s. 604.

²⁹ *Tuomisto* 2021, s. 9–10.

³⁰ *Tammi-Salminen* 2010, s. 604.

³¹ *Tammi-Salminen* 2010, s. 605.

³² *Linna* ja *Leppänen* määrittelevät ulosmittauksen tarkoittavan suppeasti maksuvelvoitteen täytäntöönpanon ensimmäistä päävaihetta, jossa ulosottomies ulosmittaa velallisen omaisuutta suorituksen saamiseksi ulosoton hakijalle. Ulosmittaus voidaan kuitenkin mieltää myös laajassa merkityksessä tarkoittaen koko täytäntöönpanomenettelyä. Ks. *Tuula Linna – Tatu Leppänen*, Ulosotto-oikeus. II, Ulosmittaus ja myynti. *Talentum Pro* 2015, s. 11.

³³ Hallituksen esitys Eduskunnalle ulosottokaareksi ja laiksi verojen ja maksujen täytäntöönpanosta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi 83/2006 vp, s. 17.

ottoon. Tällaisten vapaaehtoisuuteen perustuvien perintäkeinojen käyttö on yleensä velallisen edun mukaista sillä niissä kajotaan mahdollisimman vähän ulosottoimin velallisen määräämisvaltaan.³⁴ Vapaaehtoisella maksulla pakkotäytäntöönpanon yhteydessä voidaan siis tarkoittaa sellaisia maksuja, jotka suoritetaan sellaisella omaisuudella, jota ei ole vielä ulosmitattu tai johon ei muuten kohdistu ulosmittaustoimia.³⁵

Ennen vuoden 2006 uudistusta, ulosottokaassa ei ollut lainkaan säännöksiä vaihtoehtoisista perintäkeinoista, vaan ulosottolain 4 luku lähti liikkeelle siitä, että ulosottohakemuksen vireilletulon jälkeen suoritettiin ulosmittaus. Tosiasiassa oikeuskäytäntö oli kuitenkin vieraantunut lain kirjaimesta ja velalliselle oli jo aiemmin annettu vakiintuneesti maksukehotus ennen ulosmittaukseen siirtymistä.³⁶

Ulosottoasia tulee vireille, kun ulosottohakemus saapuu paikalliselle ulosottoviranomaiselle tai ulosoton tietojärjestelmään. Kun hakemus on saapunut vastaavalle ulosottomiehelle, vastaajalle on viipymättä annettava vireilletuloilmoitus. Vireilletuloilmoituksessa velalliselle on annettava maksukehotus ja asetettava määräpäivä, johon mennessä velallisen on viimeistään suoritettava hakijan saatava ulosottomiehelle.

Jollei velallinen maksa hakijan saatavaa viimeistään maksukehotuksessa asetettuna määräpäivänä, toimitetaan ulosmittaus. Ulosottomies saa kuitenkin erityisestä syystä antaa velalliselle pyynnöstä maksuaikaa, jos velallinen todennäköisesti maksaa saatavan maksuaikaa saatuaan. Maksuaikaa voidaan antaa enintään kolme kuukautta maksukehotuksen määräpäivästä laskettuna³⁷. Jos velallinen osoittaa hakijan siihen suostuneen, maksuaikaa voidaan antaa tätä pitempi aika, hakemuksen raukeamatta ei kuitenkaan yli kuutta kuukautta.

Jos velallinen on suorittamansa maksun yhteydessä pyytänyt varojen käyttämistä tietyn velan suorituksesi, varat kohdennetaan velallisen pyynnön mukaisesti. Ulosottokaaren 4 luvun säännöksiä koskevien esitöiden mukaan periaatteellisenä lähtökohtana on, että ulosottomiehen on noudatettava säädettyä velkojien etuoikeusjärjestystä myös silloin, kun velallinen on itse tehnyt maksusuorituksen ulosottomiehelle maksukehotuksen tai maksuaikaa saatuaan. Paremmassa etuoikeusasemassa olevan hakijan oikeutta ei siten saa loukata ilman painavaa syytä tai olennaisesti vaarantaa samassa etuoikeusasemassa olevan hakijan maksunsaantia. Sen jälkeen, kun velallinen on maksanut varat ulosottomiehelle, ne ovat UK 4:7 §:n mukaisesti muutoin samassa asemassa kuin ulosmitatut varat.

3 Ulosmittauksella saadun maksun peräytyminen

3.1 Takaisinsaannin tavoitteet

Takaisinsaannilla tarkoitetaan velkojia sitovien pätevien määräämistoimien julistamista tehottomaksi takaisinsaantilaista ilmenevin perustein. Peräytymisen edellytyksenä on, että

³⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 13/2005 vp, s. 19.

³⁵ Heidi Lindfors, Vapaaehtoinen maksu ulosotossa, Lakimies 4/2001, s.626–637, s.626–627.

³⁶ Linna – Leppänen 2015, s. 21.

³⁷ 1.11.2020–30.4.2021 voimassa olevan poikkeuslain mukaisesti maksuaikaa voidaan myöntää kuusi kuukautta ja enintään 12 kuukautta.

peräytettävä määräämistoimi on ollut velkojakollektiiville vahingollinen, eli oikeudellisella määräämistoimella vaikutusta velkojen maksunsaantijärjestyksen mukaiseen oikeuteen saada suorituksia velalliselta. Mahdollisuus oikeudellisten määräämistoimien peräyttämiseen täydentää sitä suojaa, jota velkojat saavat oikeustoimien pätemättömyyttä ja velkojasuojan yleisiä edellytyksiä koskevista säännöistä.³⁸

Takaisinsaannin tavoitteena on hankkia täytäntöönpanomenettelyn piiristä velkojia loukkaavalla tavalla siirtynyt varallisuus takaisin täytäntöönpanomenettelyn piiriin, palauttaa velkojen tasa-arvoa loukaten yksittäisille velkojille tehdyt suoritukset taikka estää muita velkojia loukkaavien saamis- tai muiden vaateiden toteuttaminen konkurssimenettelyssä. Varallisuuden palauttamiseen tähtäävien tavoitteiden lisäksi takaisinsaantijärjestelmän tarkoituksena on ohjata velallisen ja velkojen toimintatapoja. Takaisinsaantisäännöstö samalla ohjaa elinkeinonharjoittajia olemaan suosimatta yksittäisiä sopimuskumppaneitaan tai muuten olemaan vaikeuttamatta täytäntöönpanoa ja velkojia käyttämästä kyseenalaisia perintä- tai painostustoimia, sillä kyseisin keinoin saavutettu etu muodostuu epävarmaksi. Kyseessä on siten velkojakollektiivin suojaamisesta ja velkojen välisen tasa-arvon ylläpitämisestä.³⁹

Takaisinsaantisäännösten tulkinnassa on kuitenkin varottava liialti korostamasta pelkästään velkojakollektiivin etua, sillä vähintään yhtä tärkeänä on pidettävä vaihdannan joustavuutta, varmuutta sekä ennakoitavuutta. Velallisten, velkojen ja muiden sidosryhmien keskinäistä lojaliteettivelvollisuutta arvioidaankin pääsääntöisesti ennakoitavuusvaatimukseen täyttävien tyyppitapausten pohjalta.⁴⁰

3.2 Ulosmittauksella saadun maksun peräytyminen

Velkojan ulosmittauksella saama maksu peräytyy TakSL 12 §:n perusteella, jos ulosmittaus on toimitettu myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen määräpäivää. Maksu peräytyy myös, jos ulosmittaus on toimitettu velallisen läheisen hyväksi sanottua aikaisemmin mutta myöhemmin kuin kaksi vuotta ennen määräpäivää, jollei näytetä, ettei velallinen ollut maksukyvytön eikä ulosmittauksen vuoksi tullut maksukyvyttömäksi. Kysymys on ulosmittauksella saadun maksun, ei ulosmittauksen, peräytymisestä.

Ulosmittauksella saatu maksu on peräytettävissä myös silloin, kun maksu ei välttämättä olisi peräytettävissä TakSL 10 §:n nojalla. TakSL 12 §:n nojalla peräytettävältä maksulta ei edellytetä, että maksua olisi pidettävä konkurssipesän varoihin nähden huomattavana tai että se ei olisi tavanomainen. Ulosmittauksella saatu maksu peräytyy jo pelkästään sillä edellytyksellä, että se on tehty laissa asetetussa määräajassa. Kynnys ulosmittauksella saadun maksun peräytymiselle on siten huomattavasti alempi kuin velan maksun peräytymiselle TakSL 10 §:n nojalla.

³⁸ Tuomisto 2021, s. 1. Ks. myös HE 102/1990 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle takaisinsaantia konkurssipesään koskevaksi lainsäädännöksi, s. 13–17.

³⁹ Tuomisto 2021, s. 4.

⁴⁰ Tuomisto 2021, s. 4–5.

Yksi takaisinsaantilain keskeisistä tavoitteista on mahdollistaa puuttuminen velallisen velkojien yhdenvertaisuutta vahingoittaviin toimiin. Takaisinsaantilain näkökulmasta velkojien kannalta haitallisia ovat erityisesti toimet, jotka on tehty mahdollisen konkurssin vaikutusten välttämiseksi. Oikeustoimien vahingollisuutta arvioitaessa annetaan painoarvoa myös sille, onko velkoja ollut tietoinen velallisen maksukyvyttömyydestä. Ulosmittausvelkojan voidaan olettaa tienneen velallisen heikentyneestä maksukyvyystä, minkä johdosta ulosmittauksella saadut maksut voidaan asettaa muita velkojia heikompaan asemaan takaisinsaantilain näkökulmasta.⁴¹

Velallinen saattaa ulosmittauksen vireillä ollessa vapaaehtoisesti⁴² maksaa saamisen, jonka vuoksi ulosmittausta on haettu. Jo takaisinsaantilakia säädettäessä tunnistettiin se ongelma, että on epäselvää, mikä takaisinsaantilain säädös tulisi sovellettavaksi tällaisen maksun peräyttämiseksi.⁴³ Lakia valmistelleen oikeusministeriön asettaman työryhmän mukaan ainakin silloin, kun velallisen voidaan katsoa olleen tietoinen ulosmittauksesta suorittaessaan maksun suoraan velkojille, olisi perusteltua soveltaa ulosmittauksella saadun maksun peräyttämistä koskevia säännöksiä. Tällöin maksu peräytyisi riippumatta esimerkiksi siitä, onko sitä pidettävä pesän varoihin nähden huomattavana.⁴⁴

Laintarkastuskunta katsoi puolestaan, ettei lainvalmisteluosaston ehdottaman säädöstekstin perusteella voitu päätyä ehdotuksen perusteluissa esitettyyn tulkintaan vaan asiasta olisi pitänyt ottaa selvä säännös lakiin, jos tällaiseen tulokseen haluttiin päätyä. Hallituksen esitykseen ei otettu tuollaista säännöstä, eikä hallituksen esityksen perusteluissa ole myöskään lainvalmisteluosaston tulkintakannanottoa.⁴⁵

Takaisinsaantilain esityöt näyttäisivät puoltavan selvästi tulkintaa, jonka mukaan TakSL 12 § ei sovellu varsinaisen ulosmittauksen välttämiseksi velkojalle suoritettujen maksujen peräyttämiseen.⁴⁶ Vaikkakin esitöissä puhutaan lähtökohtaisesti ulosottomiehen sijaan velkojalle maksetuista suorituksista, korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 1995:89 laajentanut tulkinnan myös ulosottomiehelle maksettuihin ulosmittauksen välttämiseksi tehtyihin suorituksiin. Kyseisessä tapauksessa velallinen oli takaisinsaantiaikana saatuaan verojen ja maksujen perimisestä ulosottomiehin annetun asetuksen mukaisen maksukehotuksen ulosmittauksen välttämiseksi maksanut tehdyn maksusuunnitelman mukaisesti verovelkansa ulosottomiehelle. Ratkaisun perusteluissa korkein oikeus antoi painoarvoa sille, että

⁴¹ Tuomisto 2021, s. 372.

⁴² Maksun vapaaehtoisuutta voidaan pitää näennäisenä, sillä maksun vaihtoehtona on omaisuuden ulosmittaus. Ks. *Linna - Leppänen* 2015, s. 20.

⁴³ Ehdotus takaisinsaannista konkurssipesään koskevaksi lainsäädännöksi, Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 7/1988, s. 141–142.

⁴⁴ Ehdotus takaisinsaannista konkurssipesään koskevaksi lainsäädännöksi, Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 7/1988, s. 141–142.

⁴⁵ Tuomisto 2021, s. 374.

⁴⁶ Ks. *Tuomisto* 2021, s. 374. Toisaalta on syytä todeta selventävästi, että TakSL:n esityöt on laadittu silloisen ulosottolainsäädännön voimassaollessa eikä niissä ole otettu huomioon mahdollisesti muuttuvaa oikeustilaa.

peräytymisen edellytyksistä oli säädetty vastikään annetussa laissa eikä lain säätämisen jälkeen ollut tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka antaisivat aihetta tarkastella peräytymisen edellytyksiä toisin. Korkein oikeus katsoi, ettei takaisinsaantia konkurssipesään koskevia säännöksiä voida tulkita laajentavasti.

Korkein oikeus katsoi, ettei käsillä olleessa asiassa ollut kysymys ulosmittauksella saadun vaan sellaisen ulosottomiehen velkojalle tilittämän maksun peräyttämisestä, jonka velallinen ulosmittauksen välttämiseksi tehdyn maksusuunnitelman mukaisesti vireillä olevassa ulosottoasiassa on suorittanut ulosottomiehelle, minkä johdosta TakSL 12 §:n säännöstä ei voitu soveltaa kyseisessä asiassa.

Ratkaisussa KKO 2019:91 velallinen oli ulosottomiehen kanssa tekemänsä maksusuunnitelman mukaisesti maksanut takaisinsaantiaikana ulosottovirastolle suorituksia, jotka oli tilitetty velkojalle. Maksut olivat peräytettävissä TakSL 12 §:n nojalla. Ratkaisun perustelujen mukaan, arvioitaessa sitä, milloin maksu on saatu ulosmittauksella, ulosmittausta koskevalla ulosottolainsäätelyllä on keskeinen merkitys.

Korkein oikeus perusteli ratkaisusta KKO 1995:89 poikkeavaa linjaansa sillä, että ratkaisun antamisen jälkeen ulosottolainsäädäntöä on uudistettu siten, että ulosottokaaren ulosmittausta koskevaan 4 lukuun on otettu nimenomaiset säännökset maksusuunnitelmasta (59 §) ja maksusopimuksesta (60 §). Ne ovat vaihtoehtoja tavanomaiselle palkan ja siihen rinnastetun tulon ulosmittaukselle ja perustuvat siihen, että velallinen suorittaa omatoimisesti hakijan saatavaa ulosottomiehelle. Luvun 62 §:n 2 momentin mukaan varat, jotka velallinen on suorittanut maksusuunnitelman tai maksusopimuksen perusteella, katsotaan heti ulosmitatuiksi, kun ne on maksettu ulosottomiehelle luvun 83 §:n mukaisesti.

Korkein oikeus katsoi, että edellä selostettu uusi sääntely ja erityisesti ulosottokaaren 4 luvun 62 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan maksusuunnitelman perusteella suoritettavat varat katsotaan suoraan lain nojalla heti ulosmitatuiksi, on ratkaisun KKO 1995:89 jälkeen muuttanut oikeustilaa sen suhteen, milloin maksusuunnitelman perusteella tehty maksu on takaisinsaantilain 12 §:ssä tarkoitettulla tavalla saatu ulosmittauksella. Takaisinsaantilain 12 §:ää on perusteltua tulkita samalla tavalla riippumatta siitä, perustuuko ulosmittaus ulosottomiehen päätökseen vai katsotaanko varat ulosmitatuiksi suoraan lain nojalla. Mainittu säännös soveltuu siten myös ulosottokaaren 4 luvun 59 §:n mukaisen maksusuunnitelman perusteella saatuihin maksuihin.

Yhteistä ratkaisuille näyttääkin olevan se, että arvioinnissa tulee antaa painoarvoa erityisesti sille, milloin varat ovat tulleet ulosmitatuiksi. Lainsäätäjä on säättänyt maksusuunnitelman mukaisten maksujen osalta nimenomaisesti, että varat, jotka velallinen on suorittanut maksusuunnitelman tai maksusopimuksen perusteella, katsotaan heti ulosmitatuiksi, kun ne on maksettu ulosottomiehelle 83 §:n mukaisesti. Myös maksuaikaa koskevat säännökset on lisätty lakiin ratkaisun KKO 1995:89 antamisen jälkeen. Velallisen maksuajan puitteissa vapaaehtoisesti suoritettaman maksun osalta on säädetty, että velallisella on maksun suorittamisen yhteydessä oikeus pyytää varojen kohdentamista tietyn velan maksamiseen. Sen jälkeen, kun velallinen on maksanut varat ulosottomiehelle 83 §:n mukaisesti, ne ovat kuitenkin muutoin samassa asemassa kuin ulosmitatut varat.

Ulosottokaaren esitöissä sitä, miksi maksusuunnitelmaan perustuvat maksut katsotaan sanamuodon mukaisesti ulosmitatuiksi ja maksuaikana maksetut suoritukset ovat vain samassa asemassa ulosmitattujen varojen kanssa, ei ole perusteltu. Näyttääkin siltä, että lainsäätäjän tosiasiallisena tarkoituksena on ollut asettaa varat samaan asemaan sen sijaan, että

varojen kertymistapojen välille tehtäisiin merkittävää eroa.⁴⁷ Vaikka sanamuodoissa on pientä eroa, ulosottolainsäädännön ja takaisinsaantilain systeemissä tämän eron korostaminen maksukehotuksen perusteella ulosottomiehelle suoritettujen maksujen peräytymisen estävänä seikkana ei voitane pitää mielekkäänä tulkintana. Koska takaisinsaantilain keskeisenä tarkoituksena on puuttua yhtä velkojaa suosiviin maksuihin, olisi tämän periaatteen vastaisista, että pelkästään sen perusteella, että velallinen voi kohdistaa maksun yhdelle velkojalle, kyseinen velkoja saisi paremman aseman takaisinsaannissa kuin velkojat, joiden saatavia koskien on vahvistettu maksusopimus. Edelleen velallisen valinta-oikeutta koskevat ongelmat olisivat käsillä lähinnä tilanteessa, jossa velkoja ei kykene maksamaan kaikkia ulosotossa olevia velkojaan kokonaisuudessaan. Mikäli sille velkojalle, jonka saatavan suorittamiseksi velkoja on kohdistanut maksun jättäen muut velkojat varsinaisen ulosmittauksen⁴⁸ varaan, annettaisiin vielä suojaa takaisinsaannilta⁴⁹, johtaisi tämä huomattavan edun saamiseen suhteessa muihin vastaavassa asemassa olleisiin velkoihin, jotka ensinnäkin joutuvat odottamaan ulosmittausta ja sitten vielä suuremmalla todennäköisyydellä palauttamaan ulosmittauksella saadut varat konkurssipesään. Tätä tulkintaa ei voitane pitää tarkoituksenmukaisena.

Mikäli asiaa tarkastellaan suorituksen vastaanottavan velkojan näkökulmasta sillä, onko tälle tilitettävät varat saatu ulosmittauksella, katsottu ulosmitatuiksi lain nojalla tai lain nojalla samassa asemassa ulosmitattujen varojen kanssa, ei ole merkitystä. Vapaaehtoisesti maksukehotuksen perusteella ulosottomiehelle maksettujen varojen voidaankin katsota olevan UK 4:7:ssä säädetyn rinnastuksen johdosta ulosmittauksella saatuja ennen niiden tilittämistä velkojalle. Tällaisessa tilanteessa luonteva johtopäätös on, että ratkaisun KKO 2019:91 valossa myös maksusopimukseen perustuvien maksujen lisäksi myös muut vapaaehtoisesti ulosottomiehelle suoritettujen maksujen perusteella saadut maksut peräytyvät TakSL 12 §:n nojalla.

⁴⁷ Vrt. *Tuomisto* 2021 s. 376. Tässä esitetty näkemys poikkeaa *Tuomiston* esittämästä näkemyksestä. *Tuomiston* mukaan ”näyttää kyseenalaiselta, voidaanko oikeudellisen tilanteen myös UK 4:7:ssä tarkoitettussa tilanteessa katsoa muuttuneen ratkaisevalla tavalla. Noissa tilanteissa ulosottomiehelle suoritettavat varat ovat kyllä pääsääntöisesti ’samassa asemassa kuin ulosmitattavat varat’. Niin laissa, kuin lain esitöissä on kuitenkin lähdetty siitä, että kyse ei tuolloin ole ’ulosmittauksen kautta’ saaduista varoista.” UK 4:7 on tulkittavissa nimenomaisesti selventäväksi säännökseksi siitä, että kyseisellä tavalla saadut varat ovat kohdentamisoikeutta lukuun ottamatta muuten samassa asemassa ulosmitattujen varojen kanssa. Ks. *Linna – Leppänen* 2015, s. 30.

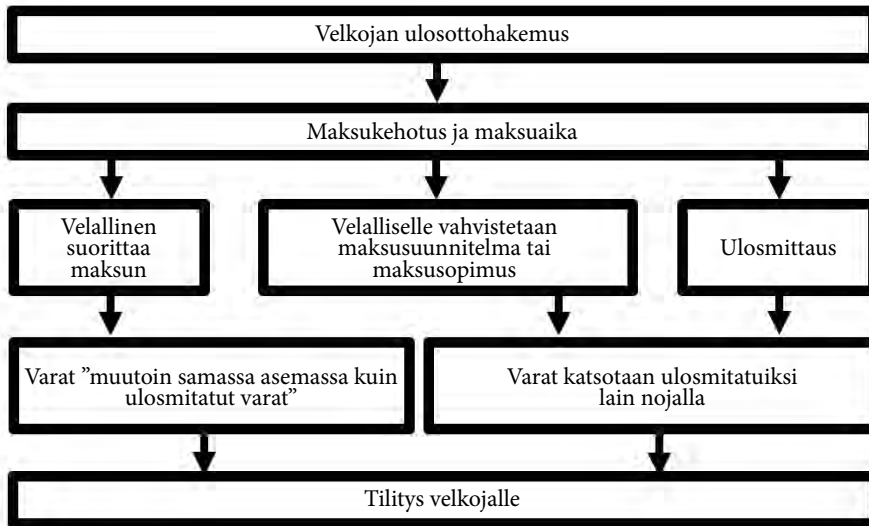
⁴⁸ Edelleen voitaneen pitää todennäköisenä, että velallinen suorittaa vapaaehtoisen maksun hallussaan olevilla rahavaroilla tai myymällä helposti rahaksimuutettavaa omaisuuttaan varojen kerryttämiseksi. Maksu suoritetaan siten juuri sellaisella omaisuudella, joka on ulosottokaaren 4:24 nojalla säädetty ulosmittausjärjestyksessä ensisijaisesti ulosmitattavaksi. Ero siihen, että omaisuus tulisi ulosottomiehen haltuun ulosmittauksella on siten tosiasiallisesti varsin pieni. Vapaaehtoinen maksu pienentää myös velallisen ulosmittauskelpoisen omaisuuden määrää, mitä voidaan myös pitää muiden velkojien kannalta haitallisena.

Omana ongelmana voidaan kuitenkin pitää tilannetta, jossa velallinen ottaa uutta lainaa ulosotossa olevan velan suorittamiseksi. Takaisinsaantilain esitöiden (HE 102/1990 vp. s. 17–18) mukaan oikeustoimen peräytyminen edellyttää aina oikeustoimelta vahingollisuutta. Edelleen esitöiden mukaan vahingollisena ei tyypillisesti pidetä sitä, että velka maksetaan juuri tätä tarkoitusta varten lainatuilla varoilla. Vahinkoedellytyksen puuttuminen voi siten estää takaisinsaannin myös TakSL 12 §:n perusteella.

⁴⁹ Suoja takaisinsaannilta ei kuitenkaan ole täydellinen, vaan takaisinsaantia olisi kuitenkin mahdollista vaatia muilla perusteilla kuin TakSL 12 §:n perusteella. TakSL 12 §:n mukainen takaisinsaantiperuste soveltuu myös silloin, kun velanmaksun peräyttämistä koskevan TakSL 10 §:n tarkoittaman peräytymisen edellytykset eivät täyty. TakSL 12 §:n soveltumista rajaamalla velkoja voi siten saada suojaa takaisinsaannilta.

4 Systematisointia

Edellä tarkemmin kuvatulla tavalla ulosmittaus voidaan mieltää kolmen vaihtoehdoisen menettelyn kautta, jotka alkavat velkojan ulosottohakemuksesta ja päättyvät tilitykseen. Näistä vaihtoehdoista kaksi on lisätty ulosottokaaren kokonaisuudistuksen yhteydessä, eikä lainsäätäjällä ole siten voinut osata ottaa niihin kantaa takaisinsaantilakia säädettäessä. Arvioitaessa sitä, mikä takaisinsaantiperuste sopii missäkin tilanteessa tulee siis arvioida takaisinsaantin tarkoitus, lain sisäinen systemaattisuus sekä ennakoitavuus huomioiden. Voidaankin kysyä, pitäisikö lähtökohtana olla samankaltaiset tilanteiden kohteileminen samalla tavalla. Ulosmittaus voidaan hahmottaa seuraavasti:

Takaisinsaantilain 12 §:n tiukka sanamuodonmukainen tulkinta johtaa edelleen siihen lopputulokseen, ettei kyseinen takaisinsaantiperuste soveltuisi maksukehotuksen johdosta maksuaikana ulosottomiehelle suoritettujen maksujen peräyttämiseen. Kuitenkin ulosottokaaren uudistuksen seurauksena on perusteltua syytä olettaa, ettei sanamuoto ”ulosmittauksella saadut varat” vastaa enää lainsäätäjän tarkoitusta, sillä se mitä ulosmittauksella tarkoitetaan ulosoton kontekstissa on laajentunut. Ulosottokaaren mukaisesti ulosottomiehelle tilitetyt varat ovat samassa asemassa ulosmitattujen varojen kanssa, jonka perusteella voidaan katsoa, että myös tällä perusteella saadut ja velalliselle tilitetyt varat olisivat samassa asemassa ulosmittauksella saatujen varojen kanssa TakSL 12 §:n soveltuvuutta arvioitaessa. Kyseessä ei siten ole edes varsinaisesti lain sanamuodon tai takaisinsaantiperusteen soveltumisen laajentavasta tulkinnasta vaan pelkästään ulosottokaaren sanamuodon ”muutoin samassa asemassa kuin ulosmitatut varat” arvioinnista yhdenmukaisesti TakSL:n säännösten kanssa.

Päinvastainen tulkinta asettaisi velkojat eriarvoiseen asemaan ja tekisi kyseisen takaisinsaantiperusteen soveltuvuudesta ennakoimattomampaa, sillä velkoja ei itse kykene vaikuttamaan siihen tehdäänkö suoritus maksuajan kuluessa vai vasta ulosmittauksen jälkeen. Edelleen, jos maksusopimuksen tekeminen (ja vahvistaminen) velallisen kanssa lisää velkojaan kohdistuvaa takaisinsaantiriskiä, voitaneen tämän katsoa heikentävän velkojan ha-

lukkuutta tehdä sopimus velallisen kanssa. Myöskään tätä ei voitane pitää lainsäätäjän tarkoituksena tai tarkoituksenmukaisena ulosottokaaren tulkintana. Tilanne voidaan nähdä erityisen ongelmallisena ulosottokaaren väliaikaisen 4 luvun 6 §:n ollessa voimassa, sillä velalliselle voidaan antaa maksuaikaa jopa 12 kuukautta.

5 Lopuksi

Tässä artikkelissa esitetyin perusteluin päädytään siihen näkemykseen, että TakSL 12 §:n soveltuu myös maksukehotuksen johdosta ulosottoon suoritettujen maksujen peräyttämiseen. Tämä tulkinta toteuttaa parhaiten velkojien yhdenvertaisen kohtelun vaatimusta ja mahdollistaa tehokkaamman takaisinsaannin. Tulkinta perustuu ulosottolainsäädännön uudistamisen yhteydessä tehtyihin muutoksiin, joiden yhteydessä ei ole kuitenkaan muutettu takaisinsaantilain sanamuotoja. Myös Ruotsissa ulosottolainsäädäntö on muuttunut Suomea vastaavalla tavalla, vaikkakaan Ruotsin ulosottolainsäädännössä ei tehdä jakoa ulosmittauksella saatuihin varoihin ja näihin rinnastettaviin varoihin. Ruotsissa on myös omaksuttu tulkinta, joka vastaa ratkaisun KKO 2019:91 jälkeistä oikeustilaa Suomessa.⁵⁰

Jatkokysymyksenä voidaan esittää, tulisiko TakSL 12 §:ää soveltaa myös suoraan velkojalle ulosoton välttämiseksi tehtyihin maksuihin? Tähän pitänee kuitenkin edelleen suhtautua torjuvasti, sillä suoraan velkojalle tehtyjä maksuja ei voida katsoa ”ulosmittauksella saaduiksi”, jolloin TakSL 12 §:n keskeinen peräytymisen kriteeri jää täyttymättä. Nähdäkseni ongelmaksi muodostuu tällöin tilanne, jossa nimenomaisesti TakSL 12 §:n mukaisen peräytymismahdollisuuden kiertämiseksi velkoja vaatii velalliselta maksua suoraan itselleen ulosoton tultua vireille. Ongelmaa ei tule kuitenkaan liioitella, sillä kyseisen kaltaiset maksut voisivat mahdollisesti peräytyä muulla takaisinsaantiperusteella, esimerkiksi TakSL 10 §:n tai TakSL 5 §:n nojalla. Järjestelyä, jolla pyrittäisiin kiertämään takaisinsaannin (ja siten konkurssin) vaikutuksia, pidetään lähtökohtaisesti sopimattomina⁵¹ eikä maksun saaneen velkojan tule saada suojaa tällaisessa tilanteessa.

---

⁵⁰ Gertrud Lennander, Återvinning i konkurs. Norstedts juridik 2013, s. 331–336.

⁵¹ HE 102/1990 vp, s. 47–50.